

**УНИВЕРЗИТЕТ
У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ
ФАКУЛТЕТ**

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију 3. 7. 2019. Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ol style="list-style-type: none">
1. др Радојка Вукчевић, редовни професор за ужу научну област Англистика, предмет Америчка књижевност (28. 9. 2005.), Филолошки факултет, Универзитета у Београду,
2. др Новица Петровић, ванредни професор за ужу научну област Англистика, предмет Студије британске/америчке културе (20. 6. 2017.), Филолошки факултет Универзитета у Београду,
3. др Томислав Павловић, ванредни професор за ужу научну област Енглеска књижевност и култура (13. 4. 2016.), Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, Одсек за филологију, Катедра за англистику.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<ol style="list-style-type: none">
1. Име, име једног родитеља, презиме: Мирјана, Милош, Вучковић
2. Датум рођења, општина, република: 4. 11. 1970. Савски Венац, Београд, Србија
3. Датум одбране, место и назив мастер тезе: 2009. Филолошки факултет Универзитета у Београду Граматичке грешке у диктатима студената Англистике на предмету Савремени енглески језик 2
4. Научна област из које је стечено академско звање мастера наука: примењена лингвистика

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Сустрет са Другим у научнофантастичним делима Урсуле Ле Гвин

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

САДРЖАЈ

ПОГЛАВЉЕ 1: Увод.....	1
ПОГЛАВЉЕ 2: Анализа дела Хаинског циклуса Урсуле Ле Гвин.....	20
ПОГЛАВЉЕ 3: Резултати рада.....	140
ПОГЛАВЉЕ 4: Закључак.....	180
ЛИТЕРАТУРА.....	184

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација мс Мирјане Вучковић „Сустрет са Другим у научнофантастичним делима Урсуле Ле Гвин“ обима је 192 странице и подељена је на четири поглавља. У првом, уводном поглављу, кандидаткиња образлаже циљ и методологију свога истраживања, истичући да је њен главни мотив за одабир ове теме жеља да детаљном анализом одабраних дела америчке списатељке Урсуле Ле Гвин (Ursula Le Guin) истражи варијетете књижевне обраде мотива сусрета са Другим у њеном опусу. Дела Ле Гвинове која су одабрана за анализу на веома прегнантан начин обрађују тему сусрета са Другим у контексту савремене научне фантастике која је, за разлику од традиционалних дела овог жанра, уместо на природне (такозвана „тврда“ научна фантастика) фокусирана на друштвене науке, те је стога названа „меком“ варијантом овог жанра.

Теоријску подлогу ове анализе, како кандидаткиња наводи у уводном делу дисертације, чине критичка тумачења савремених тенденција у оквиру жанра научне фантастике, где је сусрет са Другим једна од тематских окосница жанра, а од посебне важности је прожимање ових тематских преокупација у делима најистакнутијих стваралаца овог жанра са спознајама потеклим из домена постколонијалних студија.

Постколонијалне студије су значајне у овом контексту зато што је, захваљујући снажном замаху који је ова научна дисциплина доживела од осамдесетих година XX века наопако, у фокус интересовања доспео однос бивших колонијалних сила и њихових некадашњих колонија, где категорије Другог и Другости представљају кључне појмове којима у својим анализама оперишу аутори као што су Хоми Баба (Homi Bhabha), Ања Лумба (Ania Loomba) и Франц Фанон (Franz Fanon), да поменемо само неке од аналитичара заступљених у овој дисертацији. Тежиште њихових студија чини анализа односа некадашњих великих империјалних сила према потчињеним територијама и народима, односно, вредносних представа које су империјалне велесиле пројектовале на своје колоније – и обрнуто. Како се у датом контексту показује, однос империјалних поробљивача и њима потчињених житеља колонија умногоме је пандан мотиву првог контакта у домену научне фантастике, будући да је однос земаљског и ванземаљског често обележен тензијама које су обележје сусрета различитих народа, а поготово различитих раса, на матичној нам планети Земљи. Тензије о којима је реч у основи произлазе из несхватања Другог, из кога проистиче страх и одбојност према свему што није „наше“, овдашње. Не треба, наравно, сметнути с ума да су ове амбивалентности и стереотипна схватања о Другом присутне на обе стране, тако да и једна и друга страна мора уложити напор у њихово превазилажење ако јој је заиста стало до међусобног разумевања. Ове спознаје проистекле из домена постколонијалних студија

сведоче о релевантности одабране теоријске литературе за истраживање које кандидаткиња намерава да спроведе.

На крају уводног дела рада, кандидаткиња излаже радне хипотезе које има намеру да провери планираним истраживањем. Те радне хипотезе тичу се анализе наративних поступака Ле Гвинове приликом приказивања Другости, а најзначајнија међу њима односи се на претпоставку да описивање различитости није само себи сврха, већ да у идеалном случају представља први корак ка њиховом дубљем поимању и, што је још важније – њиховом превазилажењу.

Друго, најобимније поглавље рада посвећено је анализи одабраних романа и приповетки Ле Гвинове из такозваног „Хаинског циклуса“ ове ауторке. Назив потиче од имена веома напредне космичке расе која је, подстичући развитак разумног живота на безбројним планетама у космосу, допринела настанку Екумена, односно, савеза свих светова у познатом космосу насељених разумним бићима. Односи између тих светова веома су комплексни, чему највише доприносе разлике међу њиховим житељима, како оне физичке тако и оне културне, проистекле из различитих услова живота, цивилизацијских достигнућа и обичаја.

Догађаји у делима која су предмет анализе овог рада одвијају се на различитим планетама, на којима у правилу постоји неколико раса, народа или култура, које су понекад међусобно непријатељски настројене, понекад не, али међу њима никада не владају пријатељство и склад. Главни јунак је представник Екумена на некој страни, туђинској планети, где мора да се сналази и успоставља односе са становницима другачије, туђинске културе, културе Других. Светови на којима се одвија радња анализираних дела налазе се у различитим фазама односа са Екуменом, и њихова се позиција може описати на један од следећих начина: 1. свет који се управо придружује Екумену; 2. свет који се налази у раној фази придруживања Екумену; 3. свет који се раније био придружио Екумену, али је временом изгубио везе са њим, и 4. свет који се одвојио од Екумена и покушава да му се поново придружи. У сваком од анализираних дела главни јунак путује на неки непознат свет, где упознаје неку другачију врсту, расу, народ или културу. Иако начелно не успева много да постигне у контакту са Другим и често трпи значајне губитке, тај контакт у већој или мањој мери мења и њега и свет на који је стигао, мада његово путовање тиме није завршено, и завршетак дела увек остаје отворен. Главни јунаци анализираних дела често су антрополози, чији је задатак да проуче културу планете на коју су стигли. Њихове су инструкције да се држе по страни и да не утичу на друштво у које су стигли, у складу са општим принципима деловања Екумена, али они се у пракси ипак залажу за заштиту слабијих, потлачених, „других”, и ту се ауторка понаша у складу са начелима савремене антропологије, која настоји не само да уочи проблеме у друштву (попут друштвене неравноправности, насиља, угњетавања), већ и да допринесе њиховом решавању.

Како анализа одабраних дела из „Хаинског циклуса“ показује, Урсула Ле Гвин у својим делима далеко више пажње посвећује детаљном описивању припадника различитих врста, раса и друштава, као и њиховим сличностима и разликама у односу на свет у коме данас живимо, него описивању технолошких проналазака како би дочарала живот у свету далеке будућности. За разлику од претежне већине писаца научне фантастике, који у своја дела уводе већи број технолошких и научних изума, код Урсуле Ле Гвин нема много елемената науке. У том смислу, у њеним делима присутна су свега три чиниоца, од којих је један могућност телепатског комуницирања, што је, како наводи Зоран Живковић, пре психолошка него технолошка одредница. Ову способност главни јунак, дошљак на непознати нови свет, најчешће стиче временом, после оствареног контакта и зближавања са становницима тог света, и она означава његово успостављање дубинске везе са тим народом. Друга два чиниоца су класични примери научних проналазака, и они пресудно

одређују карактер космичке заједнице светова назване Екумен. Проналазак под називом „ансибл“ омогућава тренутну комуникацију са било којом тачком у познатом космосу. Свемирски бродови који се крећу брзином блиском брзини светлости омогућују просторну комуникацију међу световима. Овим бродовима главни јунаци путују свемиром, и док на њиховим матичним планетама пролазе године, они не остаре више од неколико дана или недеља, захваљујући ефекту дилатације времена описаном у Ајнштајновој теорији релативитета. Ако им је потребна помоћ или савет, путем ансибла могу истог тренутка да га затраже од Екумена, али проћи ће године док брод не стигне до удаљене планете на којој се налазе, тако да су, у суштини, осуђени на вишегодишњи боравак на њој и својеврсну изолацију. Но, ови научно-технолошки предуслови постојања Екумена само су наративна подлога на који Урсула Ле Гвин развија своје наративе о реперкусијама космичких сусрета са Другим и о императиву превазилажења разлика у циљу мирољубиве коегзистенције и цивилизацијског напретка.

У трећем поглављу рада кандидаткиња даје преглед резултата до који је дошла истраживањем мотива сусрета са Другим у анализираним делима Урсуле Ле Гвин. У циљу резимирања особина које Урсула Ле Гвин наводи како би описала Другог у делима „Хаинског циклуса“, кандидаткиња даје преглед оних особина које се најчешће појављују у анализираним делима, и систематизује их како би истакла оно што ауторка сматра важним у датом контексту. Неке од анализираних особина су употребљене у позитивном, неке у негативном, а неке у неутралном контексту. Кандидаткиња их је класификовала на основу тога који од ликова ове особине наводи, у каквом је односу са оним кога описује, као и у којој фази приче се описивање одиграло, будући да је у неким случајевима долазило до промена ставова јунака током одвијања радње датог дела. Особине које се јављају у појединачним делима сврстане су у пет категорија, које су ради прегледности и табеларно приказане. Категорије особина којима се оперише у анализи су следеће: 1) телесни изглед Другог, 2) разлике у физиологији и кретању, 3) Други није човек/Други је животиња, 4) Други је жена, 5) Други је варварин, уз варијације на основну тему, којих има много, пошто се ради о обимном узорку анализираних књижевних текстова. На основу анализе спроведене у овом одељку рада, може се закључити да је Урсула Ле Гвин велику пажњу посветила томе да ли се Други доживљава као припадник исте врсте или не. Доживљај је најчешће негативан, и иде у оба смера, што, како закључује кандидаткиња, одражава ауторкину објективност у сагледавању овог проблема. Ипак, у готово свим делима постоје ликови који позитивно доживљавају Другог, као људско биће, као и они који временом мењају мишљење и напредују, па се стога и њихови ставови током приче мењају и постају позитивни. Ово је, могло би се рећи, одраз ауторкиног хуманизма како у овоземаљским тако и у космичким размерама.

У четвртном, закључном одељку рада, кандидаткиња разматра у којој су мери радне хипотезе са којима је приступила истраживању потврђене или оповргнуте. Прва радна хипотеза, да ће ауторка разлике међу припадницима различитих врста или раса превасходно заснивати на њиховом телесном обличју може се, на основу спроведене анализе, сматрати у потпуности потврђеном. Исто важи и за радну хипотезу о негативном доживљају Другог, будући да је анализа потврдила да је Урсула Ле Гвин употребљавала животињске особине или поређење са одређеним животињама како би нагласила да Други није људско биће, да није исти као ми. Трећа радна хипотеза, да ће описи света и начина живота на свету на који посетилац доспева бити у функцији наглашавања постојеће различитости, показала се делимично потврђеном. Како је анализа показала, ту није реч само о наглашавању постојећих различитости, већ се ради о довођењу припадника људске врсте у специфичне, често веома огољене услове живота, како би остали сами са собом и били принуђени да пронађу пут и начин да различитости превазиђу, да се разумеју и прихвате једни друге. Најзад, радна хипотеза о описивању разлика у сврху њихове дубље спознаје и превазилажења такође је у потпуности потврђена спроведеном анализом.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

1. Вучковић, Мирјана М.: „Сусрет са Другим у новели *Свет се каже шума* Урсуле Ле Гвин“, *Речи* 11 (1/2018), Универзитет Алфа БК, Београд, 2018, стр. 95-109.

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО, РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Сусрет са Другим у космичким размерама представља једну од средишњих тема у стваралаштву Урсуле Ле Гвин. Детаљном анализом овог мотива у одабраним делима Ле Гвинове кандидаткиња Мирјана Вучковић у овом раду највећим делом је потврдила иницијалне радне хипотезе са којима је приступила истраживању. Као резултат спроведене анализе, стиче се јаснији увид у поимање Другог и однос према Другом, а такође се продубљује свест о неопходности супротстављања стереотипним виђењима Другог и постиже изнијансираније сагледавање односа између различитих врста или раса из перспективе универзалног хуманизма. Као ништа мање важно, процеси суочавања са Другим разматрају се и у широј друштвеној равни односа међу културама кроз призму постколонијалних студија, што овај рад чини још актуелнијим када се има у виду продубљивање цивилизацијских разлика са потенцијално несагледивим последицама у савременом свету.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Циљ докторске дисертације мс Мирјане Вучковић „Сусрет са Другим у научнофантастичним делима Урсуле Ле Гвин“ јесте да истражи модалитете суочавања са Другим у одабраним делима ове америчке списатељке из перспективе књижевне критике, жанровске прозе научне фантастике и постколонијалних студија. Кандидаткиња је своје истраживање спровела методолошки доследно, ослањајући се на критичке увиде водећих тумача опуса Ле Гвинове и најзначајнијих аутора у домену постколонијалних студија. Стога докторска дисертација Мирјане Вучковић представља значајан допринос изучавању опуса ове ауторке у нашој академској средини тиме што усмерава пажњу на до сада у нас релативно занемарени аспект прозног стваралаштва ове недавно преминуле списатељке, једне од најзначајнијих ауторки англофоног језичког подручја која је стварала у оквирима жанра научне фантастике, као и тиме што пружа уравнотежено и заокружено интердисциплинарно сагледавање ове теме у опусу Ле Гвинове. Комисија је стога мишљења да је ова дисертација остварила свој циљ и испунила захтеве који се постављају пред радове ове врсте.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене докторске дисертације, комисија предлаже:

мс Мирјана Вучковић у својој дисертацији је испунила захтеве докторског рада и може да приступи његовој усменој одбрани.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. др Радојка Вукчевић, редовни професор
Филолошког факултета у Београду
2. др Новица Петровић, ванредни професор
Филолошког факултета у Београду
3. др Томислав Павловић, ванредни професор
Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу